

Pappa'n min er syk i tankene sine

Boka har sin misjon. Men barna fortjener mer plass i sin egen fortelling.

PUBLISERT 4. april 2014

Fagbokforlaget, 2013, 50 sider

Mange psykisk syke er foreldre til barn i barnehage- eller småskolealder. Disse barna har behov for og rett til oppfølging og informasjon, men det er slett ikke alle voksne som føler seg trygge på å nærme seg temaet psykisk sykdom sammen med barn. Ifølge det svært korte forordet i Anne Kristine Bergems *Pappa'n min er syk i tankene sine*^[1] er boka skrevet for å være «en hjelp for voksne som skal snakke med barn om alvorlig psykisk sykdom».

Bergem har valgt en skjønnlitterær tilnærming og åpner med å fortelle historien om Daniel, en barnehagegutt som opplever at pappa blir innlagt med psykose. Sist i boka følger en fyldig voksenveileder (skrevet av Bergem og Signegun Romedal), som gir råd om bruken av boka. Her avgrenses målgruppen (boka omtales som «et verktøy til voksne hjelpere i møtet med de minste barna fra barnehagealder opp til de første årene på barneskolen»), og hensikten med boka utdypes: «Gjennom å lese boken sammen vil barn og voksne kunne få et felles språk for sykdom og psykose som kan gi et grunnlag for videre samtale.»

Det som boka skal bevirke, spilles ut i den skjønnlitterære teksten da Daniels mor tar ham med til sykehuset for å snakke med Kristin, som «jobber her på avdelingen». Noen nærmere forklaring på hvem hun er, får hverken Daniel eller leseren. Men Kristin

framstår som et eksempel til etterfølgelse, en voksen veileder som møter Daniel med ro og setter ord på det som er i veien med pappa. Disse ordene henter hun fra sykdomsfeltet, i tråd med tittelens «syk i tankene sine». Kristin forklarer Daniel at det psykiatriske sykehuset er for «folk som har sykdommer inni seg (...) [i] tankene og følelsene sine». Men hun tar også tak i Daniels egne erfaringer når hun sammenlikner hallusinasjoner med drømmer og forklarer at det er akkurat som om den som er syk i tankene sine, «ikke klarer å vite forskjell på drøm og virkelighet».

Styrende og forstyrrende

Underveis i teksten stilles spørsmål som skal danne utgangspunkt for samtale mellom voksen høytleser og lyttende barn (dette forklares og utdypes i etterordet). Å oppleve en billedbok sammen er en naturlig samtalesituasjon, men disse spørsmålene prøver å styre samtalen og gjør det dermed trangere for leserne. I tillegg forstyrres fiksjonskontrakten – spørsmålene er plassert i fargelagte tenkebobler midt i teksten, slik at man blir rykket ut av Daniels historie. I etterordet henvises det til «[s] spørsmålene etter hvert kapittel» (s. 41, min utheving), og med en slik plassering ville spørsmålene hatt bedre forutsetninger for å fungere etter hensikten.

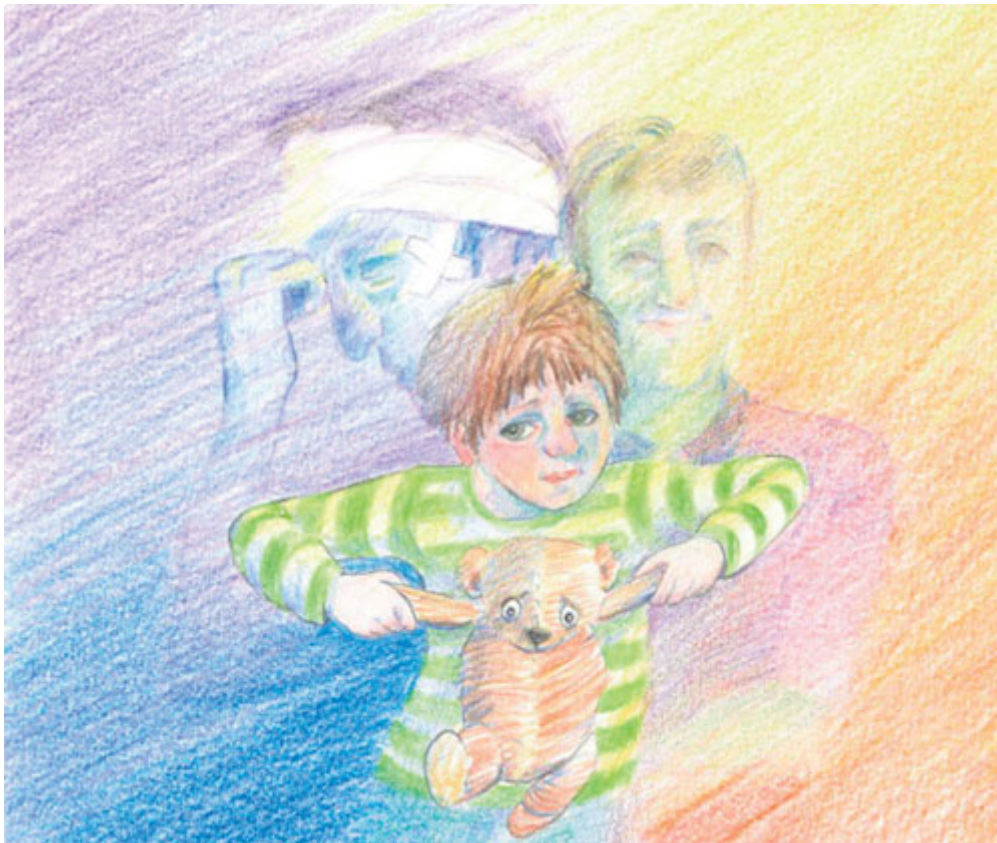
Den skjønnlitterære delen av boka er illustrert med fargerike blyanttegninger. Illustratøren, Eli Møller, bruker et formspråk som antakelig er ment å skulle vekke assosiasjoner til barnetegninger. Dessverre mangler lekenheten, slik at resultatet blir pregløst og upersonlig. Når en billedbok fungerer, tilfører illustrasjonene nye lag og åpner opp for tolkning slik at summen av delene blir til noe større enn tekst og bilde hver for seg. I *Pappa'n min er syk i tankene sine* er bildene overfortolkende og stenger for fantasien.

En uttalelse fra Bergem i et intervju med Nettavisen^[2] kan kaste lys over noe av det problematiske med *Pappa'n min er syk i tankene sine*. Intervjuet innledes med en presentasjon av Bergem, som ifølge Nettavisen «[står] bak det som ser ut til å være norgeshistoriens første barnebok om psykiske lidelser». Denne mildt sagt utrolige påstanden får stå for journalistens regning, men forfatteren ser ut til å tenke i samme baner: «Man kan si det er en ny sjanger egentlig, en fagbarnebok, som en kollega av meg kalte det. Altså en bok med fagstoff som er skrevet for barn. Jeg har ikke klart å finne noen bøker om psykiske lidelser for barn tidligere.» Dette kan forklare hvorfor Bergems bok overhodet ikke forholder seg til noen tradisjon – den hverken istemmer med eller oppjonerer mot noen av de mange bøkene det ville vært naturlig å sammenlikne den med.

**«Når en billedbok fungerer,
tilfører illustrasjonene nye lag. I
Pappa'n min er syk i tankene sine
er bildene overfortolkende og
stenger for fantasien»**

Trangt tolkningsrom

Det er gjennomgående også i den fortellende teksten, som i illustrasjonene og spørsmålene, at leseren gis lite rom. Når mamma beskrives som «litt rar i ansiktet» (s. 15), får vi straks tolkningen: «Kanskje holdt hun på å begynne å gråte?» Vi får vite at Daniel har «en vond og ekkel følelse inni seg» (s. 15), senere kjenner han plutselig «at det ikke var så ekkelt inni han lenger» (s. 37). På denne måten amputeres leserens mulighet til å bruke fantasi og empati.

Pappa'n min er syk i tankene sine er illustrert av Eli Møller

«Pappa'n min er syk i tankene sine» – vi må anta at dette er Daniels ord. Men boka er fortalt i tredje person, og som nevnt får vi ikke anledning til å bli noe særlig kjent med Daniel. Boka åpner med å fortelle om gleden da han ble født, men et streif innom barnehagehverdagen virker som et pliktløp før vi får to kapitler om pappa og sykdommen. Slik kan vi si at boka hermer etter virkeligheten: Psykisk sykdom tar stor plass, og Daniel har ikke hovedrollen i sin egen historie. Bergems prosjekt er å gi barnet plass, og slik sett er tittelen kanskje logisk. Målet er at det berørte barnet skal kunne sette disse ordene på sin egen situasjon.

Pappa'n min er syk i tankene sine kan utvilsomt ha sin misjon, til tross for at historien om Daniel først og fremst blir en knagg å henge spørsmål og informasjon om psykose på. Men både barnet som er berørt, og de små leserne, fortjener større plass i det som burde vært deres egen historie.

Anmeldt av Hedda Vormeland, litteraturviter og oversetter

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 51, nummer 4, 2014, side